

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η ανά χειράς μονογραφία έχει αρκετές αρετές κι έρχεται να καλύψει ένα σχετικό κενό στην εγχώρια βιβλιογραφία. Αν και η σχολή του νεο-θεσμισμού δεν είναι ανοίκεια στην ερευνητική κοινότητα, σπανίζουν τα εγχειρήματα εκείνα που υποχρεώνουν τις θεωρητικές προκείμενες του νεο-θεσμισμού να συνομιλήσουν με άλλες παραδόσεις και ρεύματα σκέψης που αναπτύχθηκαν σχεδόν παράλληλα αλλά ανεξάρτητα από αυτόν. Πέραν τούτου, η μονογραφία αυτή επιχειρεί και το τολμηρό βήμα του ελέγχου των αντοχών της θεωρίας πάνω στο, πάντα δύσκολο, ετερογενές και ιδιοπρόσωπο υλικό της εμπειρικής σφαίρας, και μάλιστα με επιτυχία, αλλά και επιστημονικά έντιμο, τρόπο.

Το ενδιαφέρον λοιπόν είναι ότι η μονογραφία αυτή φέρει εις πέρας τους ερευνητικούς της στόχους με διττό τρόπο: πρώτον, κινούμενη με προσοχή και σεβασμό ανάμεσα στις διαφορετικές θεωρητικές αφηγήσεις που είναι διαθέσιμες στη συγγραφέα, κατασκευάζει υβριδικές γωνίες θέασης και παράγει θεωρητικές διασταυρώσεις χωρίς να αλλοιώνεται ή να παραποιείται η γραμμή καταγωγής των εννοιών που υποβαστάζουν τα διαφορετικά θεωρητικά ρεύματα. Με μια προσεκτική ματιά, εύκολα διαπιστώνει ο αναγνώστης ότι η συγγραφέας αρύεται τις διαφορετικές θεωρητικές της θεμελιώσεις χωρίς να τις καταναγκάζει σε κάποιου είδους συμμόρφωση προς κάποια θεωρητική προαίρεση που συνήθως εμφιλοχωρεί στη διαδικασία κατασκευής του επιστημονικού επιχειρήματος.

Η δεύτερη επιτυχία αυτής της ερευνητικής εργασίας έγκειται στην κατάστρωση και υλοποίηση ενός ερευνητικού σχεδίου που αναγκάζει τη θεωρία να «προσγειωθεί» στο σχετικά ανώμαλο έδαφος της εμπειρικής πραγματικότητας, με όλες βέβαια τις δυσκολίες που εμπεριέχει μια τέτοια απόφαση. Εδώ η συγγραφέας αποφεύγει με σχεδόν αριστοτεχνικό τρόπο τον πάγιο κίνδυνο να υποπέσει στην πλάνη της υπεροχής της θεωρίας ενώπιον της οποίας η εμπειρία θεωρείται παρέκκλιση, στην καλύτερη περίπτωση, ή ακόμα και κατάπτωση, στη χειρότερη. Σεβόμενη την «αυτονομία» της εμπειρικής σφαίρας, άρα τους διαφορετικούς νόμους που διέπουν την κατασκευή της και τη διαγωγή της, η συγγραφέας προσεγγίζει την εμπειρική περίπτωση μελέτης με τον ίδιο, αν όχι μεγαλύτερο, σεβασμό που τη χαρακτηρίζει στον χειρισμό των διαφορετικών θεωρητικών παραδόσεων.

Ένα στοιχείο που πρέπει να προβληθεί, και συνακόλουθα να πιστωθεί στο θετικό ισοζύγιο της παρούσας ερευνητικής συμβολής, συνδέεται ευθέως με το ιδιόμορφο γεγονός ότι οι Κοινοτικές Πρωτοβουλίες, που αποτελούν και τη βάση της περίπτωσης μελέτης, δεν αποτελούν πλατφόρμες με ελεύθερο και ανοιχτό συντακτικό διακυβέρνησης. Η ιδιομορφία της επιλεχθείσας περίπτωσης μελέτης έγκειται στο γεγονός ότι η υλοποίηση αυτών των Κοινοτικών Πρωτοβουλιών συνοδεύεται από ένα εγχειρίδιο χρήσης στο οποίο είναι ήδη ενσωματωμένο, ή αλλιώς ένθετο (embedded), ένα σύνολο κανόνων που προσανατολίζει, ακόμα και δεσμεύει, την πράξη σε έναν νεο-θεσμιστικού τύπου προϊδεασμό. Πρόκειται για μια κανονιστικότητα που θέλει να εκλαμβάνεται ως ήπια,

αλλά, στην πράξη, επειδή ακριβώς προοικονομεί τον τρόπο εφαρμογής της με θεωρητικό τρόπο, είναι μάλλον σκληρή καιτοι υποδόρια. Αυτή η προειλημμένη απόφαση να δεσμεύσει η θεωρία την πράξη μέσω του συντακτικού διακυβέρνησης των κανόνων εφαρμογής συνεπάγεται ότι ο κάθε ερευνητής και η κάθε ερευνήτρια εισέρχονται σε μια σφαίρα εμπειρικού υλικού η οποία έχει ήδη δομηθεί, τουλάχιστον εν μέρει, βάσει συγκεκριμένων θεωρητικών προαποφάσεων.

Η συγγραφέας επιδεικνύει επίγνωση αυτής της ολισθηρής παραμέτρου. Το ζήτημα όμως είναι πώς αντιμετωπίζει κανείς αυτή την επιστημολογική παγίδα. Η απάντηση της Δέσποινας Γρηγοριάδου χαρακτηρίζεται από θαυμαστή συνέπεια προς τις θεωρητικές παραδοχές από τις οποίες εκκινεί και ανατρέχει στους πόρους που αυτές της παρέχουν, αποφεύγοντας την παγίδα μιας «εξωτερικής» κριτικής. Έτσι, προσφεύγει στη δυναμική των αλληλεξαρτήσεων που αναπτύσσονται μεταξύ τυπικών και άτυπων κανόνων, καθώς και στην ικανότητα των υποκειμένων να επηρεάζουν και να τροποποιούν το περιβάλλον της δράσης τους, διευρύνοντας έτσι τα περιθώρια προσαρμογής που έχουν στη διάθεσή τους. Ακούγεται εύκολο, αλλά δεν είναι.

Τέλος, αξιοσημείωτη είναι η ευρύτερη συμβολή της εργασίας αυτής στην κατανόηση των αλληλεπιδράσεων που έχουν αναπτυχθεί μεταξύ των εγχώριων παραδόσεων του πολιτικού συστήματος και των τάσεων εξευρωπαϊσμού που επέφερε η εφαρμογή των διαχειριστικών κανόνων που συνεπάγεται η «Κοινοτική Μέθοδος» τόσο σε σχέση με τις τοπικές και κεντρικές δομές εξουσίας όσο και με τη γραφειοκρατία/τεχνοκρατία που αναλαμβάνει την υλοποίηση των σχετικών προγραμμάτων. Αυτό που προβάλλει με αρκετή ευκρίνεια κι έχει μεγάλο ερευνητικό ενδιαφέρον είναι η αναδιάταξη των ισορροπιών αφενός μεταξύ (τοπικών) πολιτικών ελίτ και τεχνοκρατίας, αφετέρου μεταξύ των εδραιωμένων ομάδων τυπικής εξουσίας και του ευρύτερου φάσματος των κοινωνικο-οικονομικών δρώντων που περιλαμβάνει μια εταιρική σχέση. Πρόκειται για ένα συνεχώς εξελισσόμενο πεδίο ανταγωνισμών που προκαλεί σταδιακές αλλά μάλλον πάγιες μεταβολές στη λογική με την οποία οικοδομούνται οι σχέσεις εξουσίας σε τοπικό επίπεδο και στον τρόπο με τον οποίο συσσωρεύεται και διανέμεται το κοινωνικό κεφάλαιο ανάμεσα στις διάφορες κοινωνικές κατηγορίες.

Ηλίας Γεωργαντάς

Αναπληρωτής Καθηγητής στο τμήμα Πολιτικής Επιστήμης του Πανεπιστημίου Κρήτης